

народ, його культуру, мову, територію. Це приводить до того, що росіяни роблять у нас що захочуть, принижують нас, глузують з нас, бо ми цього, поки що, варті. І щоб позбутися цього, потрібні десятиліття, а то і століття роботи по відновленню нашої ментальності, вихованню дійсно УКРАЇНЦЯ. Не дарма ж Росія була по голові, «колонізувала» російські простори українцями-переселенцями та «зеками», завозила в Україну росіян. На Україні залишилося лиш те, що гнулося, падало, пристосовувалося. Це вони породили гідне собі покоління, і поки воно не вимре, українець буде боятися себе в своїй хаті, буде жити із кляпом у роті. Чотири століття Росія висмоктувала з нас волю, національні сили, плодила перевертнів, пристосуванців, грабувала наші матеріальні та духовні цінності, вкрала нашу назву та історію. Сподіватись, що ми уже не ті, або, що ми скоро будемо іншими, не приходиться. Готуймо кадри, ідеологію для довгої, тривалої роботи у потвердженню себе українцями, які змусять поважати себе тими, хто нас зневажав і глузував з нас.

То може хоч нині почнемо роз'яснювати людям в Україні хто є український народ, яка його правдива історія. Лише народ, який усвідомлює себе, може мати своє майбутнє.

УДК 316.4.063.4

В.Л. Штефан, доц., канд. істор. наук

Кіровоградський національний технічний університет

В бій за волю

Автор статті відслідковує процес боротьби за незалежну Україну на початковому етапі діяльності ООН.

Відомо, що західна частина України ще з часів кінця першого тисячоліття (н.е.) стає головним політичним центром на півдні і заході Русі, утворивши Галицько-Волинську державу. Не просто складалися її відносини з країнами-сусідами на протязі всього тисячоліття. В результаті трьох поділів Річ Посполита втрачає контроль над Галицько-Волинськими землями аж до 1918 року, коли вони знову входять під її протекторат. Боротьбу за возз'єднання західноукраїнських земель з усією територією України очолює Організація Українських націоналістів на чолі з Є.Коновальцем, а після його вбивства - О.Бандерою. Ця боротьба була багатовекторною: проти польської окупації; проти радянської системи; за небільшовицьку, незалежну, самостійну Україну. Про цю війну люди не знали правди, борці за вільну Україну показувалися як вороги радянської влади і з таким «багажем» знань живуть і нині. В незалежній Україні українці повинні знати дійсну історію цієї боротьби, що автор і буде намагатися дати нижче.

З початку війни негативне ставлення до Польської держави стало ще більш відвертим. Адже польська влада відправила тисячі українців до концтабору «Берега Картузька». Багато горя принесли поляки українцям тоді, коли під тиском вермахту відступаючі польські частини почали розправлятися з українським населенням, палили і руйнували їхні села. Це насильство породило інше - ненависть до поляків в українців вилилась у адекватні дії, коли для цього створились умови. У відповідності з пактом Молотова-Рібентропа в складі окупованої німцями Польщі опинилися землі, заселені переважно українцями: Лемківщина, Посяння, Холмщина і Підляшся (1.2 млн. українського населення).

Під час польської окупації західноукраїнських територій з боку поляків на них відбувався певний тиск: українців обмежували у можливості спілкуватися рідною мовою;

їх вважали «бидлом», людьми з нижчим культурним рівнем. Писемність становила 28%, українські школи, засновані ще австрійською владою, ліквідовувались під приводом перетворення їх на двомовні. З 2417 їх залишилося 325 і то, переважно, початкових - одна українська школа припадала на 230 тис. українців.

Не все українське населення з радістю вітало радянських воїнів та владу і, перш за все, активні члени ОУН, українська політична еліта. До 20 000 чоловік втекли на територію окупованої Польщі, а деякі відверто перешкоджали першим організаційним та політичним заходам народної влади.

До речі, з частини територій, що ввійшли в склад Польщі (Люблінщина та Холмщина) на територію України перейшли десятки тисяч євреїв, українців та прорадянських поляків.

Одразу ж було проведено конфіскацію поміщицьких і церковних земель, націоналізовано банки і велику промисловість. Були заборонені колишні українські партії, громадські, культурні, наукові, торгівельні та промислові товариства, в тому числі просвіта, НТШ, видання всіх часописів.

На зустрічі української делегації на чолі з К.Левицьким з комендантом Львова Івановим, Левицький заявив, що західні українці не знають нової влади, але просять, щоб не було репресій за минуле, щоб не переслідувалося духовенство і таке інше. Через 6 днів його було відправлено на Луб'янку, а згодом 10% населення за політичними ознаками було репресовано і депортовано без суду, слідства і звинувачення.

Одночасно відкривалися українські школи, українським став Львівський університет, відкрився політехнічний, медичний, ветеринарний інститут, консерваторія, десятки технікумів. Та все це відбулося на фоні шаленої боротьби проти «українських буржуазних націоналістів» жорстокими командно-адміністративними методами, не враховувалися особливості регіону, його історичне минуле, ментальність. Значна частина керівних кадрів прибула зі східних областей, а то й з Росії, які не володіли українською мовою, були малокомпетентні; при створенні колгоспів порушувався принцип добровільності, земля відбиралась силоміць. В щоденне життя насаджувалася підозрілість, доноси, терор НКВС, беззаконня. В західні області направлялись сотні офіцерів НКВС, що мали «великий досвід» плідної діяльності. До 15 травня 1940 року була проведена паспортизація. Звиклі до «пролетарських методів роботи» (беззаконня, грубощі, безкультур'я) енкавєсники шокували західняків нетактовністю, що пов'язувалася з уособленням «передового соціалістичного ладу». Відсутність досвіду роботи, часто без освіти, низький інтелектуальний і моральний рівень, без належної кваліфікації, схильні до надзвичайної нетактовності, на фоні галицької інтелігенції, яка володіла 2-3 мовами, мала спеціальну освіту, яку здобувала в університетах Західної Європи (а не радянських робфаках), які були не тільки українцями, а й патріотами такі радянські кадри створювали негативне уявлення про СРСР. Отже, драматизм ситуації полягав у тому, що на возз'єднаній території разом з масою позитивних перетворень, прийшла більшовицько-сталінська безглузда система беззаконня і репресії до так званих класово ворожих елементів, шпигунів, провокаторів, як явних, так і уявних. Особливо болісно це переживали члени Комуністичної партії Західної України, інтелігенти, які щиро бажали возз'єднання, а їх запроторили (часто з усією сім'єю) в ГУЛАГи. Робили це прискореними темпами. Надзвичайно жорстоко, незаконно, без розгляду звинувачень по суті і кожної людини окремо.

Слід зауважити, що хоч поляки ставились зневажливо до українців, завдяки їх боротьбі були збережені численні цінності суспільного життя: розвиток української науки і культури, широку мережу церков, політичні партії. Якщо польська влада переслідувала

прихильників самостійності, то робилось це більш-менш цивілізованим методом, а не більшовицьким. Перед війною у чотирьох львівських тюрмах перебувало 1800 осіб, у золочівській - 700, у луцькій - 2000 та самбірській - 5000. Напередодні відступу радянських військ з території Західної України без суду і слідства енкавеевниками було розстріляно до 10 000 в'язнів. Під Івано-Франківськом було виявлено масове (500 чоловік) захоронення людей, закатованих НКВС - цією воїстиною звірячою організацією, якій гестапо не годиться і в підметки. А скільки таких могил по всій Україні (і не тільки). Мета Сталіна та його посіпак - знищення українців як етнос. В інструкціях НКВС було визначено, кого вживати «ворогами народу»: колишніх членів буржуазних, націоналістичних, монархічних партій, організацій, товариств; поміщиків, чиновників, землевласників, урядовців, офіцерів, учасників визвольних змагань, служителів релігійних культів, родичів тих, хто перебував на нелегальному становищі, хто мав родичів за кордоном, учених та спеціалістів минулих режимів, які приховували свою політичну орієнтацію. Цю роботу полегшувало й те, що у їх руки потрапили архіви польських силових структур та дані різних шовіністичних організацій і товариств. Репресії на території Галичини, що тривали з 1930 року до середини 50-х років, були однією з причин того, що тут діяли загони ОУН-УПА, які чинили опір радянській владі. Про цю боротьбу російськомовні чиновники та зросійщині хохли незацікавлені говорити чи писати об'єктивно, тому пересічний громадянин знає про неї з радянських джерел, що не відповідає дійсності. Безумовно були тут і темні плями, але головне, що значна частина українців (на відміну від народів інших республік) клала своє життя за незалежність України. Честь і слава цій частині українців. Боролися бандерівці і проти польської окупаційної влади. Вже в 30-х роках (а створена ОУН була в 1929 році Є.Коновальцем) через популярність своїх гасел (незалежність України), надзвичайну активність, ОУН стала впливовою політичною силою. Фанатичну самопожертву та любов до своєї України, в тому числі і в сталінських концтаборах, виявляла особливо молодь Галичини.

Розуміючи, що їм не під силу вибороти самостійність України, керівництво ОУН поклало надії на війну, яка б створила ситуацію, сприятливу для реалізації цієї мети (це проблема іншої статті). На жаль, в лютому 1940 року ОУН розкололася на дві частини: ОУН(б) бандерівська, яка готувалась з початком війни захопити владу і проголосити державність (що і було зроблено 30 червня 1941 року) і ОУН(м) мельниківців, велика кількість яких (до 5000) була винищена ОУН(б). В липні 1941 фашисти заарештували С. Бандеру і кинули до концтабору під Берліном, звідки він був звільнений тільки в 1944 році.

Аналізуючи ситуацію, яка склалася на західноукраїнських землях з часу приєднання їх до України, ми можемо стверджувати, що людиноненависницький сталінсько-більшовицький режим, його дії на території Західної України, викликали збройну боротьбу. Чи велась би вона, якби Галичина залишилась під владою Польщі? Безперечно. Чи велась би вона, якби по-іншому тут діяв сталінський режим? Безперечно. «Здобудемо волю, або загинемо!» - таке гасло борців за волю. Вони показали, якими повинні бути українці.

В житті українців і в повоєнний час було багато трагічного. Як до війни, так після неї не припинялись репресії на західноукраїнських землях. Сталінський режим діяв не менш жорстко, ніж до війни. Відсоток засуджених за так звані контрреволюційні злочини значно зріс. Протидію цьому чинило українське підпілля, насамперед УПА, студенти ВУЗів. Щоб залякати західноукраїнське населення й позбавити УПА підтримки народу, НКВС виселяв із районів розташування баз УПА майже все населення, депортуючи до Сибіру сім'ю кожного, хто був пов'язаний з опором, навіть цілі села. Між 1946-49 роками

на заслання було відправлено близько 500 000 західних українців. Вояки УПА охороняли українське населення і від польського терору.

В кінці 50-х р. в західних областях України виникло декілька нелегальних організацій: Об'єднана партія «Визволення України», Українська робітничо-селянська спілка під керівництвом Лук'яненка, яка вперше в історії виробила програму українського руху за самостійність України шляхом політичної боротьби. За це Лук'яненка та інших членів спілки було засуджено на тривалі строки ув'язнення.

У 1962 р. судили 20 членів Львівського національного комітету. Четверо з них - Коваль, Грещина, Гурний і Гнат - були засуджені до страти. В тому ж році до розстрілу були засуджені голови Ходорівської та Тернопільської груп Ф.Проців та Б.Готусь.

В середині 60-х років починають випускатися самвидавні журнали, зокрема «Воля й Батьківщина», позацензурний «Щоденник» і поезії В.Симоненка. В серпні-вересні 65-го року арештовують українських діячів - Богдана і Михайла Горенів, С.Караванського, В.Мороза, М.Осадчого, А.Шевчука та ін., а І.Дзюба в статті «Інтернаціоналізм чи русифікаторство» піднімає проблеми денационалізації українства.

Якщо поставити питання: чому на Західній Україні так довго і так жертвовно тривала боротьба за незалежність, то це тому, що ця територія ще порівняно короткий час була під сталінсько-більшовицькою владою, яка не змогла знищити все національно свідоме населення, тоді як на інших теренах України у 30-40-х роках були знищені будь-які прояви боротьби за незалежність. Ось чому і сьогодні східні та південні регіони (зрусифіковані) являються основою проросійської орієнтації, а значна частина їх населення не є патріотами незалежної України.

Питання стоїть так: або українство об'єднується, або загине як самостійна держава, після чого знову будемо відкинуті далеко назад. Без власної держави не буде ні свободи, ні добробуту, ні високої культури, ні яскравих особистостей, ні національної еліти та геніїв. Натомість матимемо рабство, прислужництво, будемо хохлами, а не українцями. Настав час проинятися національною свідомістю, гордістю за власну державу, ім'я якої - Україна. Ніхто нам не забуде державу, коли ми самі її не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не хочемо бути, говорив І.Липинський.

УДК314.156.2.;316.4

В.Л. Штефан, доц., канд. істор. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Національна ідея: чи є вона в українців?

Автор статті намагається з'ясувати роль національної ідеї у формуванні єдиної, сильної, незалежної держави.

XX століття ввійде в історію як період остаточного розвалу світових імперій. Однією з причин цього явища була відсутність єдиних інтересів у колоній і метрополій, у «ведучих» і «відомих» націй. Це було і однією з причин того, що впродовж тисячоліття ми не змогли побудувати державу. Потрапивши в залежність від інших країн, ми віками шукали об'єднуючу ідею. Шукав її і президент України Л.Кучма, який усе допитувався: «скажіть мені, що ми будемо, і я буду будувати». Мало того, що у нас була майже відсутня національно-патріотична еліта, яка б розробила теоретичні засади державності, у